

Aby bylo patrné, co je předmětem Popperovi kritiky a jak na ni navazuje feministická kritika pozitivismu, je nejdříve potřeba si pojem pozitivismus ujasnit. Pozitivismus jako takový je nejmóstižněji charakterizován svou náplní, tedy tezemi, kterými se celý tento směr řídí. Hlavní tezí pozitivismu je, že jediným legitimním zdrojem poznání jsou speciální vědy [Brüggemann et al. 1989]. Vychází tedy z předpokladu existence striktních kritérií, která jednoznačně odlišují vědecké poznání od nevědeckého. Základní úlohou pozitivismu je pak vypracovat a explicitně vyjádřit tato kritéria a dbát na jejich dodržování [Brüggemann et al. 1989]. Otec sociologie a pozitivismu, Auguste Comte, prohlásil, že společenské jevy jsou podrobené přírodním zákonům [Durkheim 1926]. Vyjádřil tím tedy myšlenku, že fakta, o nichž tyto vědy pojednávají, jsou spojována nutnými vztahy [Durkheim 1948]. Comte [1969: 70] doslova uvádí, že se jedná o: "...snahu učinit relativními všechny ony pojmy, které dříve byly absolutními." Vědeckého poznání je v pozitivismu dosahováno systematizací pozorování a výsledkem jednotlivých experimentů [Brüggemann et al. 1989]. Jelikož je hlavní tezí pozitivismu vědecká verifikovatelnost vytýčených hypotéz, jedná se o vědu empirickou. Zdrojem poznání je tedy výsledek experimentu, tedy jakási reálná zkušenost [Solovjov 2001]. Kritikem pozitivismu byl Karl Raimund Popper. Popper se vůči empirickým vědám vymezuje způsoby, které lze shrnout do tří hlavních bodů. První Popperovou neshodou s pozitivismem je skutečnost, jak se tento autor staví k myšlence čisté vědecké empirie a metafyziky. Jak uvádí Brüggemann et al. [1989], sám Popper se nazývá "metafyzickým realistou". Znamená to, že metafyziku sice nepovažuje za součást vědeckých teorií, ale ani ji zcela nezavrhuje. Nesouhlasí tedy s těmi, kdo mezi vědou a metafyzickou dělají tlustou dělicí čáru [Brüggemann et al. 1989]. Z výše uvedeného jasně vyplývá, že pozitivismus je právě takovýmto směrem. Druhý bod Popperova odmítavého postoje vůči empirickým vědám spatřuji v tom, jaký se pozitivismus Popperovi jeví. Popper považuje pozitivismus za značně statický. Pozitivisté tvrdí, že empirické vědy zahrnují jediné správné poznání. Tím popírají existenci jakéhokoliv bezpodmínečného principu [Solovjov 2001]. Jak o sobě uvádí sám Popper, přijímá vývojovou teorii, nevěří na statický svět a do teorie vědy vnáší dynamický problém růstu vědění [Popper 1998]. Lze se tedy domnívat, že Popper považoval pozitivismus především za značně omezený. Další Popperovou námitkou vůči pozitivismu je zejména skutečnost, že jistá empirie může samotný pozitivismus popřít. Jeho slovy: "Zkušenostněvědecká teorie...může ztroskotat na možných zkušenostech; to znamená, že jsou možné a mohou být popsány zkušenosti, které by teorii falzifikovaly, kdybychom takové zkušenosti vskutku učinili." [Popper 1998:31] Popper kritizuje to, že empirická teorie zapovídá určité události, které jsou však pozorovatelné. Tím sama sebe neguje. Toto třetí vymezení se vůči empirickým vědám dává vzniknout Popperovu kritériu falzifikovatelnosti. Teorie dle něj patří k empirické vědě jen v tom případě, že je zkušenostně falzifikovatelná. K tomu dochází dle Poppera tehdy, je-li v rozporu s možnými zkušenostmi [Popper 1998]. Popper [1998] uvádí několik zdařilých příkladů kritéria falzifikovatelnosti. Ilustruje je na teorii, že očkování chrání před neštovicemi. Tato se stává falzifikovatelnou tím, že jedinec, který byl řádně naočkován, přesto neštovice dostane [Popper 1998]. Popper si však zároveň uvědomuje, že kritérium falzifikovatelnosti je i poněkud problematické: "Kdyby totiž z milionů očkovaných lidí jeden dostal neštovice, budeme naši teorii sotva považovat za falzifikovanou. Spíš budeme předpokládat, že něco nebylo v pořádku s očkovaním nebo s očkovací látkou. A zásadně je takové východisko vždy možné: jsme-li konfrontováni s falzifikací, můžeme se vždy nějak vykroutit; můžeme zavést pomocnou hypotézu a falzifikaci

odmítnout." [Popper 1998: 32] V souvislosti s výše uvedenou citací pak Popper hovoří o tzv. imunizaci proti možné falzifikaci. Lze tedy říci, že vidíme-li nějakou možnost falzifikace, je teorie empiricky falzifikována [Popper 1998]. Popper [1998] to dokládá na příkladu výroku "všichni havrani jsou černí". Tento výrok zapovídá existenci havranů jiné barvy než právě černé. Výrok "zde je bílý havran" je pak možností falzifikace, tedy potenciálním falzifikátorem. Dle Poppera [1998] falzifikuje hned dvě skutečnosti. Teorie, že všichni havrani jsou černí je popřena, stejně jako teorie, že neexistují žádní bílý havrani. Zároveň se teorie dle Poppera stává empirickou, neboť je falzifikovatelná. Feministická kritika pozitivismu v zásadě souhlasí s Popperem. Vychází z bodu Popperovy kritiky, který zde označuji jako druhý. Jedná se o skutečnost, že Popper vnímá pozitivismus jako značně statický a zároveň eliminující výskyt možných událostí. Například výzkum sebevražd je historicky založen na filozofických kořenech logického pozitivismu [Range Leach 1998]. Jeho eliminační tendence se pak projevují v tom, že je založen na myšlence přírodně dané rozdílnosti mezi pohlavími, zejména v tom aspektu, že muži mají být emocionálně vyrovnanější [Range Leach 1998]. Jak uvádí Range a Leach [1998], historicky tyto výzkumy pracují s předpokladem, že ženy páchají sebevraždy z lásky, zatímco u mužů je to otázkou cti (ztráta zaměstnání apod.). V analogii s Popperovou kritikou empirických věd to tedy znamená, že k výskytu určitého jevu ani nemůže dojít (ženy páchají sebevraždy "ze cti", muži páchají sebevraždy kvůli nešťastné lásce), neboť na základě hrstky pozorovatelných případů byla vytvořena nereprezentativní hypotéza vzhledem ke zkoumanému vzorku jevu. Výsledky výzkumu pak skýtají mnohá omezení. Falzifikovatelnost těchto hypotéz by rozšířila obsah výzkumu.

Tato rešerše je naprosto zmatená. Je dobré, že se zaměřujete na konkrétní problém Popperovy kritiky pozitivistického přístupu, ale způsob, jakým to děláte je problematický. Text nemá logiku, je plný obecných a nepochopitelných tezí, které dále nerozvádíte a nevysvětlujete. Lépe se vám bude psát, když vynecháte balast a soustředíte se na několik základních tezí, které rozvinete tak, aby bylo čtenáři jasné, co chcete říci. Takto zkratkovitě je to nejen nepochopitelné pro čtenáře, ale ukazuje i že sama snad ani nerozumíte o čem píšete. Snažte se psát přesněji – zamýšlet se nad obsahem pojmů, které používáte.

(text jsem zkopíroval z Pdf, nemám open office, takže formátování je pryč)

Použitá zdroje: Brüggemann, Jürgen, Hans-Martin Gerlach, L'ubica Hábová, Ladislav Kiczko, Hans Hermna Langermann, Miroslav Marcelli, František Mihina, František Novosad, Marianna Oravcová, Jozef Piaček, Günter Schenk, Milan Zigo. 1989. Konfrontácie s pozitivizmom. Bratislava: Pravda.

Comte, Auguste. 1969. Výbor z díla. Brno: Vysoká škola politická ÚV KSČ.

Durkheim, Emil, 1926. Pravidla sociologické metody. Praha: Masarykova sociologická společnost.

Durkheim, Emil. 1948. Sociologie a sociální vědy. Brno: Masarykova sociologická společnost.

Popper, Karl R. 1998. Život je řešení problémů. O poznání, dějinách a politice. Praha: Mladá fronta.

Range, Lillian M. and Mark M. Leach. 1998. "Gender, Culture, and Suicidal Behavior: A Feminist Critique of Theories and Research." *Suicide & Life - Threatening Behavior* [online]. [cit.20. 4. 2012]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/224896373?accountid=16531>Solovjov, Vladimír. 2001. *Krize západní filosofie (Proti pozitivistům)*. Velehrad: Velehrad-Roma s.r.o.